

Prop. 10 L

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i rettsgebyrloven (justering av gebyrer)

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 30. oktober 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Rettsgebyret (R) er et grunngebyr som danner utgangspunkt for beregning av betaling for visse tjenester i offentlig virksomhet, herunder i justis-sektoren (rettspleie mv.). Gebyret som betales for tjenestene er sammensatt av grunngebyret R og en multiplikator.

I denne proposisjonen fremmer departementet forslag om å øke rettsgebyret med 19,2 pst., fra 860 kroner til 1 025 kroner, i tråd med utviklingen i konsumprisindeksen fra januar 2006 til november 2014.

Videre foreslår departementet å redusere multiplikatorene for følgende tjenester:

- Mortifikasjon fra 5 R til 0,8 R
- Dødsboskifte fra 25 R til 18 R (fra 12,5 R til 9 R i bo med bobestyrer)
- Utleggsbegjæring fra 1,85 R til 1,7 R

Reduksjonen av multiplikatoren for utleggsbegjæring har sin bakgrunn i regjeringens ønske om å avdempe effekten av gebyrøkningen for svakere-stilte grupper.

Lovendringene vil medføre inntekter i sam-svar med forslaget til statsbudsjettet i Prop. 1 S (2015–2016), og de foreslås derfor innført med virkning fra 1. januar 2016. Endelig fastsetting av rettsgebyret og multiplikatorer for ulike gebyrer

vil avhenge av Stortingets budsjettvedtak for 2016.

Det er viktig for regjeringen at brukerne ikke betaler høyere gebyr for offentlig tjenester enn selvkost. Finansdepartementets nye rundskriv R 112/15 «Bestemmelser om statlig gebyr- og avgiftsfinansiering» (*bestemmelsene*) som trer i kraft 1. januar 2016 slår derfor fast at gebyret for en offentlig tjeneste ikke skal overstige kostna-den ved å produsere og levere tjenesten, jf. ved-legg 4 til Prop. 1 LS (2015–2016) Skatter, avgifter og toll 2016. Av forarbeidene til rettsgebyrloven følger det at loven opprinnelig la opp til et system hvor gebyrene skulle tilsvare tilnærmet kost-nadsdekning for tjenestene hvis grunngebyret blir regelmessig justert. For tvistemål og skjønn var det likevel en betydelig underdekning. Utvik-lingen gikk senere i retning av noe høyere geby-rer enn selvkost for enkelte tjenester av preven-tive hensyn, dels for å stimulere til frivillige løs-ninger, og dels for å hindre et overforbruk av tje-nestene. Regjeringen ønsker å reversere denne utviklingen og har som nevnt i de nye bestem-melsene fastsatt at betalingen ikke skal overstige kostnaden ved å produsere og levere tjenesten. Det fremgår også av bestemmelsene at gebyrene ikke bør settes lavere enn selvkost. Gebyrene for offentlige tjenester skal følgelig som hovedregel settes til det som det koster å produsere og levere dem, verken mer eller mindre.

I høringen, og gjennom arbeidet for øvrig med lovproposisjonen, har det kommet frem opplysninger som tilsier flere nedjusteringer av multiplikatorer enn det som foreslås her for at gebyrene knyttet til rettsgebyret skal være i samsvar med de nye bestemmelsene. Dette gjelder for flere av tjenestene namsmennene yter etter tvangsfullbyrdsloven (punkt 5.1), og omfatter tvangsdekning i finansielle instrumenter m m, fravikelse av fast eiendom og tilbakelevering, tvangssalg og utlevering av løsøre. Det må også vurderes ytterligere justeringer av gebyret for utlegg (punkt 4.3), for domstolenes dødsboskifter (punkt 4.2), og justeringer i gebyrene for de øvrige tjenestene som domstolene yter, som konkursbehandling (punkt 4.2 i.f.) og testamentoppbevaring (punkt 5.2.2). I høringssvarene har det også kommet nye forslag for å skjerme svakerestilte grupper (punktene 5.1.2, 5.2.3, 5.2.4 og 5.2.5), så vel som forslag om ytterligere gebyrøkninger (punktene 3.2, 5.1.2 og 5.2.4). Departementet vil foreta en nærmere vurdering av dette, og vil eventuelt komme tilbake til Stortinget.

I høringen har det også kommet forslag til justeringer av multiplikatorer som er regulert i forskrift. Multiplikatoren for notarialbekreftelser, som er regulert i forskrift om notarius publicus § 13, vil bli nedjustert fra 0,3 R til 0,25 R tilsvarende selvkost. Øvrige forslag vil bli vurdert av de aktuelle departementene, og omfatter herunder forsinkelsesgebyr etter forskrift til utfylling og gjennomføring mv. av regnskapsloven av 17. juli 1998 nr. 56 § 8-3-1.

2 Bakgrunnen for lovforslagene og høringen

Rettsgebyret ble innført i 1982, og ble sist endret 1. januar 2006. Da rettsgebyret ble innført i 1982 ble det forutsatt at det skulle justeres regelmessig. Rettsgebyret ble justert årlig frem til 2006 (unntatt i 1992).

Det nye rettsgebyret vil innebære en økning på 19,2 pst. tilsvarende utviklingen i konsumprisindeksen fra januar 2006 frem til november 2014. I høringsnotatet ble multiplikatoren for begjæring om utlegg foreslått redusert for å avdempe gebyrøkningen for svakerestilte grupper. Multiplikatorene for mortifikasjon og dødsboskifte ble foreslått vesentlig redusert fordi det var på det rene at gebyrene for disse tjenestene var blitt betydelig høyere en selvkost.

Forslagene ble sendt på høring 19. juni 2015 til følgende instanser:

Departementene

Domstoladministrasjonen

Høyesterett

Lagmannsrettene

Tingrettene

Oslo byfogdembete

Politidirektoratet

Politidistriktene/namsmennene/namsfogdene

Arbeidsretten

Brønnøysundregistrene

Direktoratet for byggkvalitet

Finanstilsynet

Forliksrådene

Husbanken

Husleietvistutvalget i Oslo og Bergen

Inkassoklagenemda

Kontoret for voldsoffererstatning

Regjeringsadvokaten

Samarbeidsutvalget for forliksråd og namsmenn

Sivilombudsmannen

Skatteetaten

Statens innkrevingssentral

Statens sivilrettsforvaltning

Utlendingsdirektoratet

Utlendingsnemnda

Bedriftsforbundet

Den norske Dommerforening

Den Norske Advokatforening

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon

Gatejuristen

Gjeldsoffer-Alliansen

ICJ-Norge

Juridisk Rådgivning for Kvinner

Juss-Buss

Jussformidlingen

Jusshjelpa i Nord-Norge

Norges Handikapforbund

Norges Juristforbund

Norsk organisasjon for asylsøkere – NOAS

Norske Kvinners Sanitetsforening

Næringslivets Hovedorganisasjon – NHO

Rettspolitisk forening

Stiftelsen Rettferd for taperne

Økonomiforbundet

Følgende instanser har hatt realitetsmerknader til forslaget:

Domstoladministrasjonen

Oslo byfogdembete

Agder jordskifteoverrett
 Aust-Agder jordskifterett
 Lista jordskifterett
 Marnar jordskifterett
 Nedre Telemark jordskifterett
 Nord-Gudbrandsdal jordskifterett
 Nord-Østerdal jordskifterett
 Vestfold jordskifterett
 Vestoppland og Sør-Gudbrandsdal jordskifterett

Politidirektoratet
 Asker og Bærum politidistrikt
 Romerike politidistrikt
 Namsfogden i Oslo
 Namsfogden i Bergen
 Namsfogden i Skedsmo
 Namsfogden i Stavanger

Brønnøysundregistrene
 Husbanken
 Oslo Forlikråd
 Skattedirektoratet
 Den Norske Advokatforening
 Gatejuristen
 Juridisk Rådgivning for Kvinner
 Norske Boligbyggelags Landsforbund SA

Følgende har uttalt at de ikke vil inngi høringsuttalelse eller at de ikke har merknader til forslaget:

Arbeids- og sosialdepartementet
 Forsvarsdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Kulturdepartementet
 Samferdselsdepartementet
 Utenriksdepartementet
 Høyesterett
 Arbeids- og velferdsdirektoratet – NAV
 Namsfogden i Trondheim
 Regjeringsadvokaten

3 Endring av grunngebyret i rettsgebyrloven § 1

3.1 Gjeldende rett og forslag i høringsnotatet

Etter rettsgebyrloven § 1 annet ledd annet punktum utgjør rettsgebyret i dag 860 kroner. Departementet foreslo i høringsnotatet å øke rettsgebyret til 1 025 kroner med virkning fra 1. januar 2016. Det innebærer en økning av rettsgebyret på 19,2 pst. i tråd med utviklingen i

konsumprisindeksen fra januar 2006 frem til november 2014.

3.2 Høringsinstansenes syn

De fleste av høringsinstansene støtter en generell heving av rettsgebyret. Dette gjelder *Domstoladministrasjonen, Oslo byfogdembete, Nord-Gudbrandsdal jordskifterett, Nord-Østerdalen jordskifterett, Vestoppland og Sør-Gudbrandsdal jordskifterett, Politidirektoratet, Asker og Bærum politidistrikt, Romerike politidistrikt, Namsfogden i Oslo, Namsfogden i Bergen, Namsfogden i Skedsmo, Namsfogden i Stavanger, Oslo forlikråd, Husbanken, Den Norske Advokatforening, Gatejuristen og Norske Boligbyggelags Landsforbund SA*. I tillegg uttrykker *Agder jordskifteoverrett og jordskifterettene i Aust-Agder, Lista, Marnar, Nedre Telemark, Øvre Telemark og Vestfold* forståelse for at gebyrsatsen heves.

Fem av høringsinstansene som støtter en generell heving av rettsgebyret foreslår at økningen fordeles over noen flere år. Dette gjelder *Domstoladministrasjonen, Nord-Gudbrandsdal jordskifterett, Nord-Østerdalen jordskifterett, Vestoppland og Sør-Gudbrandsdal jordskifterett og Asker og Bærum politidistrikt*. En av høringsinstansene, *Den Norske Advokatforening*, mener at den foreslåtte økningen av rettsgebyret er for stor, mens *Norske Boligbyggelags Landsforbund SA* mener den er for liten. Kun én av høringsinstansene, *Juridisk Rådgivning for Kvinner*, er uttrykkelig imot enhver økning av rettsgebyret.

Flere av høringsinstansene som støtter en generell heving av grunngebyret R foreslår samtidig at multiplikatorer justeres. Dette gjelder *Domstoladministrasjonen, Oslo byfogdembete, Nord-Gudbrandsdal jordskifterett, Nord-Østerdal jordskifterett, Vestoppland og Sør-Gudbrandsdal jordskifterett, Politidirektoratet, Romerike politidistrikt, Namsfogden i Oslo, Namsfogden i Bergen, Namsfogden i Skedsmo, Namsfogden i Stavanger, Gatejuristen og Husbanken*. Disse forslagene behandles i punkt 5.

Domstoladministrasjonen begrunner et forslag om å fordele økningen av rettsgebyret over to år med hensynet til brukerne. *Vestoppland og Sør-Gudbrandsdal jordskifterett, Nord-Gudbrandsdal jordskifterett og Nord-Østerdalen jordskifterett* mener hevingen av rettsgebyret til 1 025 kroner i ett grep er uheldig fordi den samlede virkningen av gebyrøkninger for brukere av jordskifteretten, inkludert partsgebyret, trolig blir så stor at brukerne vil vegre seg for å reise sak, jf. punkt 5.2.6. *Asker og Bærum politidistrikt* begrunner et forslag

om utjevning over noen år med at økningen er noe drastisk.

Norske Boligbyggelags Landsforbund SA mener at rettsgebyret bør økes med ytterligere 225 kroner, til 1 250 kroner, fordi gebyrer skal gi kostnadsdekning, samt at lønnsstigningen i perioden må tilstrekkelig ihensyntas.

Den Norske Advokatforening ser at det kan være behov for å øke rettsgebyret noe fordi det har stått stille i mange år, men mener det ikke bør øke med mer enn 100 kroner. Foreningen er bekymret for at økningen ellers kan bli en faktisk hindring for borgernes mulighet til rettslig vurdering av sine rettigheter. De er også bekymret for at det kan bli en uheldig utvikling med flere selvprosederende parter.

Gatejuristen påpeker at mange personer med lav inntekt sliter med store gjeldsproblemer. De mener derfor at rettsgebyret heller bør økes tilsvarende utviklingen i konsumprisindeksen fra foregående år, i stedet for fra 2006 til i dag.

Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK), som er imot økning av rettsgebyret, fastslår at 56 pst. av alle saker JURK tok inn i 2014 kom fra klienter med en inntekt under inntektsgrensen for fri rettshjelp på 246 000 kroner. JURK mener det viser at en stor andel av dem som har et retts-hjelpsbehov ikke har økonomi til å søke juridisk hjelp, og at en økning av rettsgebyret vil føre til at det blir enda vanskeligere for denne gruppen å hevde sin rett.

3.3 Departements vurdering

Flere av høringsinstansene mener at den foreslåtte økningen i rettsgebyret, av hensyn til brukerne, bør fordeles over noen flere år. Departementet kan ikke se at det utgjør noen praktisk betydning for brukerne om økningen fordeles over et par år. Rettsgebyret er sjelden en løpende kostnad for de private brukere som må betale det.

Når det gjelder nivået for rettsgebyret viser departementet til at det ved innføringen av rettsgebyret var forutsatt og lagt til rette for at det skulle justeres regelmessig. Grunngebyret har nå stått urørt i ni år samtidig som det offentliges kostnader ved å utføre tjenestene har økt siden 2006.

Flere av høringsinstansene har likevel vært bekymret for at økningen i grunnbeløpet skal føre til at borgerne i praksis ikke får tilgang til rettslig prøving av sine rettigheter.

Basert på opplysninger fra Domstoladministrasjonen legger departementet til grunn at det etter økningen av grunngebyret fortsatt vil være

en betydelig underdekning i gebyrene i tvistesaker. Etter bestemmelsene bør gebyret imidlertid fullt ut dekke kostnadene ved å produsere og levere tjenesten basert på kostnadseffektiv drift. Av hensyn til borgernes tilgang til rettssystemet vil departementet likevel ikke foreslå å øke multiplikatorene for tvistemål på nåværende tidspunkt. Samtidig reflekterer gebyrets størrelse etter departementets vurdering fortsatt en avsilingseffekt som heller ikke er for stor. Departementet bemerker for øvrig at borgernes tilgang til domstolene også ivaretas ved at det i nærmere angitte saker av stor velferdsmessig betydning er unntak fra gebyrplikten etter rettsgebyrloven § 10, og ved at det kan gis fritak for rettsgebyr etter rettshjelploven § 25.

Departementet mener på denne bakgrunn at det er riktig å justere grunngebyret i tråd med utviklingen i konsumprisindeksen, og foreslår at rettsgebyret (R) settes til 1 025 kroner, som tilsvarer økningen i konsumprisindeksen fra januar 2006 frem til november 2014.

4 Gebyrendringsforslag i høringsnotatet

4.1 Endring av gebyr for mortifikasjon

Etter rettsgebyrloven § 9 første punktum betales i dag 5 R for behandling av mortifikasjonssaker. Departementet foreslo i høringsnotatet at multiplikatoren reduseres til 0,8 R. Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger mot forslaget.

Basert på opplysninger fra Domstoladministrasjonen legger departementet til grunn at gjeldende gebyrer for mortifikasjonssaker er betydelig høyere enn kostnaden som Brønnøysvingtrett har ved behandling av sakene. Med det foreslåtte rettsgebyret vil en nedjustering av multiplikatoren for mortifikasjonssaker til 0,8 R medføre en reduksjon av gebyret fra 4 300 kroner til 820 kroner. Det legges etter opplysninger fra Domstoladministrasjonen til grunn at det nye gebyret blir tilnærmet lik selvkost.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at multiplikatoren i rettsgebyrloven § 9 første punktum reduseres fra 5 R til 0,8 R.

4.2 Endring av gebyr for dødsboskifte

Etter rettsgebyrloven § 16 første ledd nr. 1 betales det i dag 25 R for tingrettenes behandling av dødsbo. Etter rettsgebyrloven § 18 tredje ledd

betales det imidlertid halvparten av fullt gebyr hvis det har vært oppnevnt bobestyrer etter skifte- loven § 91 første ledd, og oppnevningen ikke har blitt tilbakekalt. Departementet foreslo i høringsnotatet at multiplikatoren for døds- boskifte reduseres fra 25 R til 18 R.

Oslo byfogdembete har i høringssvaret påpekt at siden gebyret for offentlige dødsboskifter blir halvert når det oppnevnes bobestyrer, og dette praktisk talt skjer i alle dødsboer, vil gebyrinntek- ten etter forslaget i de aller fleste tilfellene bli 9 R. Byfogdembetet kan ikke uten videre se at gebyret bør reduseres for denne sakstypen og ikke sam- tidig for konkursbehandling.

Departementet legger etter opplysnin- ger fra Domstoladministrasjonen til grunn at gjel- dende gebyrer i dødsboskiftesaker hvor det opp- nevnes bobestyrer er høyere enn kostnadene domstolene har ved behandling av sakene.

Forslaget i høringsnotatet vil gi en reduksjon av gebyret fra 10 750 kroner til 9 225 kroner i dødsbo hvor det blir oppnevnt bobestyrer, og en reduksjon fra 21 500 kroner til 18 450 kroner i dødsbo hvor det ikke blir oppnevnt bobestyrer. Departementets undersøkelser indikerer at den nye gebyrinntekten ved økningen i grunngeby- ret, selv etter en slik reduksjon av multiplikato- ren, fortsatt kan ligge noe over selvkost, men det er knyttet usikkerhet til beregningene.

Departementet foreslår derfor at gebyret i rettsgebyrloven § 16 første ledd nr. 1 nå reduseres til 18 R for dødsboskifter i tråd med forslaget i høringsnotatet, noe som medfører en reduksjon til 9 R der det har vært oppnevnt bobestyrer, jf. rettsgebyrloven § 18 tredje ledd. Departementet vil imidlertid vurdere en ytterligere nedjustering av gebyret for dødsboskifte, og om det også bør foretas justeringer i gebyret for konkursbehand- ling, jf. punkt 1.

4.3 Endring av gebyr for utleggsbegjæring

4.3.1 Gjeldende rett og forslag i høringsnotatet

Etter rettsgebyrloven § 14 første ledd betales i dag 1,85 R for begjæring om utlegg. Det betales ikke ytterligere gebyr for gjennomføring av utleggsfor- retning slik som for andre typer tvangsfullbyr- delse etter rettsgebyrloven § 14 annet ledd. Departementet foreslo i høringsnotatet at multipli- katoren for begjæring om utlegg reduseres fra 1,85 R til 1,7 R.

4.3.2 Høringsinstansenes syn

Noen av høringsinstansene har uttalt seg om departementets forslag om å redusere multiplika- toren for utlegg slik at den foreslåtte økningen av rettsgebyret får redusert effekt. Flere av disse høringsinstansene støtter forslaget. Dette gjelder *Politidirektoratet*, *Romerike politidistrikt*, *Nams- fogden i Oslo*, *Namsfogden i Skedsmo*, *Advokat- foreningen* og *Gatejuristen*.

Namsfogden i Oslo er enig i forslaget om å redusere multiplikatoren, og mener at gebyret derved i større grad samsvarer med selvkost for utleggsbegjæring. De mener også at forslaget ivaretar en balansert avveining av hensynet til å beskytte svakerestilte grupper, og at gebyret like- vel vil være høyt nok til å motvirke at tvangsappa- ratet blir overbelastet.

Politidirektoratet er også enig i forslaget om å redusere multiplikatoren til 1,7. Direktoratet har beregnet at med det foreslåtte rettsgebyret på 1 025 kroner vil gebyret for utlegg i større grad reflektere den faktiske kostnaden ved å levere tje- nesten enn dagens gebyr, når det tas høyde for utgifter til administrative oppgaver mv.

Advokatforeningen og *Gatejuristen* støtter for- slaget om å senke multiplikatoren for utlegg, men *Advokatforeningen* mener samtidig at grunngeby- ret ikke bør øke med mer enn 100 kroner og *Gatejuristen* mener at grunngebyret bare bør økes tilsvarende konsumprisindeksen fra foregående år.

Noen av høringsinstansene mener at gebyret for utlegg ikke bør heves. Dette gjelder *Asker og Bærum politidistrikt*, *Namsfogden i Bergen* og *Juri- disk Rådgivning for Kvinner*.

Asker og Bærum politidistrikt mener det er bra at det tas hensyn til svakerestilte grupper, men mener at det ikke er samfunnsnyttig å heve geby- ret for begjæring om utlegg i det hele tatt. Politi- distriktet viser til at kreditorene i praksis skyver gebyret over på skyldnerne, og mener at utviklin- gen med økt gjeldsbyrde i befolkningen gjør det lite formålstjenlig å øke gebyret for denne gruppen.

Namsfogden i Bergen mener at økningen i gebyret for utlegg fra dagens 1 591 kroner til 1 742,50 kroner ikke er avskrekkende isolert sett, men mener at størrelsen på gebyret likevel bør sees i sammenheng med endringshyppigheten. Namsfogden ser stabilitet over tid som et viktig argument, og uttaler:

«Argumentet slår særlig inn ovenfor de sva- kere gruppene. Som debitor vil en årlig økning i R sammen med inkassosatsene og størrelsen

på forsinkelsesrenten, føre til en merbelastning. Svakere økonomisk stilte debitorer vil få en ytterligere tyngende økonomisk situasjon. Et ytterligere argument i fht. størrelsen på R er det forhold at for de økonomisk svake kreditorer, pga. forskuttering av R samt usikkerhet om utfallet/debitor er søker god, vil kunne gjøre det vanskeligere for denne gruppen å begjære utlegg/gå til sak.»

4.3.3 Departementets vurdering

For å avdempe gebyrøkningen for svakerestilte grupper som følge av prisjusteringen foreslo departementet i høringsnotatet å nedjustere multiplikatoren for utleggsbegjæringer fra 1,85 R til 1,7 R. Dette innebærer en økning av gebyret med om lag 150 kroner i stedet for om lag 250 kroner, og nytt gebyr blir 1 742,50 kroner.

Basert på beregninger fra Politidirektoratet legger departementet til grunn at det foreslåtte gebyret vil tilsvare om lag selvkost, men det er knyttet usikkerhet til beregningene.

Departementet foreslår derfor at gebyret for utleggsbegjæring i rettsgebyrloven § 14 første ledd første punktum reduseres fra 1,85 R til 1,7 R i tråd med forslaget i høringsnotatet. Departementet vil imidlertid vurdere nærmere en ytterligere reduksjon av multiplikatoren av hensyn til svakerestilte grupper, jf. punkt 1 ovenfor.

5 Gebyrendringsforslag fra høringsinstansene

5.1 Annen tvangsfullbyrdelse enn utlegg

5.1.1 Innledning

Etter tvangsfullbyrdsesloven § 14 annet ledd betales i dag 2,1 R for begjæring om annen tvangsfullbyrdelse enn utlegg. Det betales også et tillegg for beslutning om gjennomføring eller gjennomføring av tvangsfullbyrdelse etter rettsgebyrloven § 14 annet ledd annet punktum nr. 1 – 5.

Departementet foreslo ikke endringer i de ovennevnte multiplikatorer i høringsnotatet. Flere av høringsinstansene har foreslått justeringer i multiplikatorene for ulike typer tvangsfullbyrdselser.

Departementets undersøkelser basert på høringsinstansenes innspill tilsier at noen av disse gebyrene er høyere enn selvkost. Dette gjelder tvangsdekning i bankinnskudd, fordringer ol. som inngår i gruppen finansielle instrumenter, pen-

gekrav m m (§ 14 annet ledd annet punktum nr. 3), tilbakelevering (§ 14 annet ledd annet punktum nr. 2), tvangssalg av løsøre (§ 14 annet ledd annet punktum nr. 1), fravikelse (rettsgebyrloven § 14 annet ledd annet punktum nr. 5) og utlevering av løsøre (§ 14 annet ledd annet punktum nr. 5).

5.1.2 Høringsinstansenes syn

Tvangsdekning i finansielle instrumenter, pengekrav m m

Namsfogden i Oslo har påpekt at realisasjon av utleggspant i bankinnskudd (anvisning til innkreving) er lite arbeidskrevende, og at gebyret som betales ofte er langt over selvkost. De øvrige sakene etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 10 kan være kompliserte næringslivssaker hvor rettsgebyret utgjør langt mindre enn selvkost, noe som etter namsfogdens syn medfører en uheldig krysssubsidiering. Namsfogden mener derfor at den samlede gebyrbelastningen for realisasjon av utleggspant i bankinnskudd bør reduseres vesentlig. *Romerike politidistrikt og Namsfogden i Skedsmo* mener at selvkostprinsippet og hensynet til svakerestilte grupper tilsier at multiplikatoren for anvisning til innkreving bør vurderes redusert fra 2,1 R til 1,7 R, samt at tillegget for gjennomføringen bør fjernes.

Politidirektoratet viser til at etter deres beregninger for hele landet er gebyrinntekten langt høyere enn den faktiske kostnaden for tvangsdekning. Direktoratet støtter derfor at den samlede gebyrbelastningen for realisasjon av utleggspant i innestående på konto reduseres vesentlig.

Tilbakelevering

Namsfogden i Oslo mener at det foreslåtte gebyret vil bli klart lavere enn selvkost for tilbakelevering etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 13. Namsfogden påpeker at de fleste sakene dreier seg om billån, at saksøktegruppen er relativt uensartet, og at det er åpenbart at de fleste nylig har hatt betjeningsevne. *Politidirektoratet* viser derimot til at deres anslag for hele landet viser at det foreslåtte rettsgebyret medfører at gebyrinntekten for tilbakelevering blir noe høyere enn faktisk kostnad. Direktoratet mener imidlertid at avviket må anses å være innenfor en rimelig feilmargin med hensyn til usikkerheter knyttet til beregning av tidsbruk/kost. I tillegg er det deres erfaring at sideutgifter knyttet til denne sakstypen er økende.

Tvangssalg av løsøre

Namsfogden i Oslo viser til at sakstypen stort sett omfatter tvangssalg av biler, noe som er forbundet med betydelige kostnader. Det foreslåtte gebyret synes etter namsfogdens anslag å være noe lavere enn selvkost. Namsfogden påpeker også her at de saksøkte er en relativt uensartet gruppe, og at det ikke er grunnlag for å anta at de utgjør en særlig vanskeligstilt gruppe. De påpeker også at å sette gebyret lavere enn kostnaden i realiteten vil innebære at staten subsidierer kreditorer med pant. *Politidirektoratet* viser derimot til at etter anslag for hele landet er gjeldende gebyr for tvangssalg noe høyere enn faktisk kostnad. De støtter namsfogden i at det ikke er grunn til å sette gebyret lavere enn kostnaden, og mener at multiplikatoren heller ikke bør settes høyere enn selvkost av silingshensyn.

Fravikelser

Typiske eksempler på disse tvangssakene er fravikelse av fast eiendom (utkastelser). *Husbanken* viser til at begjæringer om fravikelse gjelder både for de som leier og eier bolig, og mener at sakene ikke bør behandles annerledes enn utlegg særlig fordi skyldnerne står i fare for å miste boligen for seg og sin husstand. *Husbanken* foreslår derfor at multiplikatoren reduseres for begjæringer om tvangssalg og fravikelse. *Gatejuristen* mener også at multiplikatoren bør reduseres fordi dette er saker som gjelder svakerestilte grupper hvor det er et skjevt styrkeforhold mellom partene. *Namsfogden i Oslo* viser til at en utkastelsessak koster relativt mye og anslår at det foreslåtte gebyret nærmest vil tilsvare selvkost i Oslo. *Politidirektoratet* viser derimot til at landsdekkende beregninger tilsier at multiplikatoren må justeres ned for at gebyret skal reflektere faktisk kostnad.

Utlevering

Typiske utleveringssaker er tilbakelevering av utleide gjenstander som betalingsterminaler, TVer mv. etter tvangsfullbyrdsloven § 13-2 annet ledd. *Politidirektoratets* landsdekkende beregninger tilsier at gebyret for utlevering er over selvkost.

5.1.3 Departementets vurdering

Foreløpige undersøkelser basert på høringssvarene ovenfor indikerer at flere av disse gebyrene

er eller vil bli høyere enn selvkost. Departementet vil foreta en nærmere vurdering av disse, og vil eventuelt komme tilbake til Stortinget, jf. punkt 1 ovenfor.

5.2 Øvrige gebyrendringsforslag fra høringsinstansene

5.2.1 Differensiert multiplikator etter kravets størrelse for tvangsforretninger

Gebyrene for tvangsforretninger er etter rettsgebyrloven ikke differensiert etter kravets størrelse. Departementet foreslo heller ikke endringer for å differensiere rettsgebyret etter kravets størrelse i høringsnotatet.

Namsfogden i Stavanger mener i høringssvaret at det er en reell problemstilling at enkelte svake grupper har en del små krav mot seg hvor det kan synes urimelig å høyne rettsgebyret i det hele tatt. Namsfogden reiser derfor spørsmål om det er mulig å differensiere multiplikatoren slik at den for eksempel settes lavere for krav under et visst minstebeløp (for eksempel 1 000 kroner), og høyere for beløp over. Namsfogden ser imidlertid at det kan bli utfordrende å innføre differensiering i praksis, og påpeker at det ikke skal være for enkelt å misligholde krav, herunder av hensyn til den allmennpreventive effekten. På den annen side viser namsfogden til en tilsvarende differensiering av inkassosatsene ved utenrettslig inndrivning av krav.

Etter departementets vurdering er innføring av differensierte gebyrer en type endring som bare kan gjøres etter en helhetlig gjennomgang av rettsgebyrloven. Departementet bemerker videre at kostnadene ved å levere offentlige tjenester som regel påløper uavhengig av kravets størrelse. Departementet foreslår derfor ikke en slik endring.

5.2.2 Gebyr for oppbevaring av testament

Etter rettsgebyrloven § 27 c betales i dag 0,8 R for oppbevaring av testament hos domstol. Departementet foreslo ikke endringer i multiplikatoren i høringsnotatet.

Domstolsadministrasjonen og *Oslo byfogdembete* mener i sine høringssvar at gebyret for oppbevaring av testament ikke bør økes nå. De påpeker at gebyret ble vurdert til å tilsvare selvkost ved innføringen 1. juli 2013, og at det således ikke er tale om en konsumprisindeksutvikling fra 2006. *Oslo byfogdembete* mener i tillegg at det også er til fordel både for de berørte og

domstolenes dødsbobebehandling at testament oppbevares på en sikker måte.

Departementet er enig med *Domstolsadministrasjonen* og *Oslo byfogdembete* i at gebyret for testamentoppbevaring står i en særstilling hva gjelder utviklingen i konsumprisindeksen etter som gebyret ble innført i 2013. Departementet er imidlertid ikke enig i at gebyret ikke bør økes. Da gebyret for testamentsoppbevaring ble innført 1. juli 2013 ble det lagt til grunn at størrelsen på gebyret tilsvarte selvkost. Dersom gebyret ikke økes, vil det derfor fortsatt ligge på 2013-nivå. Etter departementets oppfatning er dette en type tjeneste der det ikke er noen grunn til at gebyret ikke fullt ut skal dekke kostnadene ved tjenesten.

Domstoladministrasjonens opplysninger tilsier at gebyret etter økningen i rettsgebyret blir noe høyere enn selvkost. Departementet vil derfor vurdere justering av multiplikatoren for testamentoppbevaring, jf. punkt 1.

5.2.3 Gebyr for klage til tingretten ved utleggsforretninger

Tingretten er klageinstans for utleggsforretninger. Etter rettsgebyrloven § 15 påløper det et gebyr på 1 R for å få realitetsbehandlet slike klager. Departementet foreslo ikke endringer i multiplikatoren for klagegebyret i høringsnotatet.

Skattedirektoratet mener i høringssvaret at multiplikatoren bør vurderes nedjustert av hensyn til svakerestilte grupper fordi økningen i grunngebyret kan bidra til at personer i allerede svært pressede økonomiske situasjoner forhindres fra å benytte seg av klageadgangen.

Departementet vil vurdere nærmere om det av hensyn til svakerestilte grupper bør foretas en justering av multiplikatoren for klage til tingretten på utleggsforretning, jf. punkt 1.

5.2.4 Gebyr ved forliksrådsbehandling

Etter rettsgebyrloven § 7 første ledd betales 1 R for behandlingen av saker i forliksrådet selv om forlikssklagen senere blir trukket tilbake eller avvist. Etter andre ledd påløper likevel ikke gebyr hvis en forlikssklage trekkes før pålegg om tilsvær eller innkalling er sendt innklagede. Departementet foreslo ikke endringer i multiplikatoren for gebyr ved forliksrådsbehandling i høringsnotatet.

Gatejuristen påpeker i høringssvaret at svært mange kreditorer får tvangsgrunnlag gjennom forliksrådsbehandling. Dette rammer svakerestilte grupper både som skyldnere, men også ved at de i

praksis kan bli avskåret fra å fremme saker som kreditorer på grunn av gebyrets størrelse. *Gatejuristen* reiser også spørsmål om prosessen fortsatt kan anses billig, jf. tvisteloven § 6-1.

Namsfogden i Oslo påpeker i høringssvaret at gebyret etter den foreslåtte økningen synes å bli lavere enn selvkost. Namsfogden viser videre til at det ikke er manglende betalingsevne, men manglende betalingsvilje som ligger til grunn for mange forliksrådssaker, og at det derfor ikke er grunnlag for å hevde at partene typisk representerer noen svakerestilt gruppe som gjør at gebyret bør være lavere enn selvkost. Namsfogden mener at en drøy tusenlapp for komplett forliksrådsbehandling uansett er for billig, og at gebyret derfor bør være fra 1,5 til 2 R.

Politidirektoratet viser i høringssvaret til at deres beregninger for hele landet viser at gebyret for forlikssklage er lavere enn den faktiske kostnaden ved å levere tjenesten, og direktoratet mener at dersom rettsgebyret øker til 1 025 kroner vil det bli bedre samsvar mellom gebyret for tjenesten og faktisk kostnad. Direktoratet har videre vist til at Forliksrådet i Oslo får særskilt tildeling av lønnsmidler direkte fra Justis- og beredskapsdepartementet, og at de har fire avdelinger med 12 fulltidsdommere som innebærer at de er i en særstilling når det gjelder utgifter til kontorer og rådssaler. Av den grunn mener direktoratet at *Namsfogden i Oslo*s vurderinger av kostnadene ikke kan legges til grunn for landet som helhet.

Departementet viser til at gebyret for forlikssklage etter *Politidirektoratets* landsdekkende beregninger er lavere enn den faktiske kostnaden ved å levere tjenesten, og at direktoratet mener at økningen av rettsgebyret vil medføre at det blir bedre samsvar mellom gebyr for tjenesten og faktisk kostnad.

Gebyret på 1 R for forliksrådsbehandling må etter departementets syn også etter justeringen av grunnbeløpet anses som relativt lavt, men departementet finner på bakgrunn av *Politidirektoratets* vurderinger at gebyret ikke kan anses for lavt, og at det derfor ikke er grunnlag for å endre multiplikatoren for gebyret nå.

5.2.5 Overprøving av dommer fra forliksrådet

Etter rettsgebyrloven § 8 første ledd skal det betales 5 R for søksmål ved tingrett (inngangsgebyr). Etter bestemmelsens niende ledd kommer rettsgebyret, 1 R, for forutgående behandling i forliksrådet til fradrag i inngangsgebyret for tingretten, slik at den samlede gebyrplikten ikke økes som følge av den forutgående forliksrådsbehandlin-

gen. Departementet foreslo ikke endringer i multiplikatoren i høringsnotatet.

Namsfogden i Bergen har i høringsvaret vist til at etter at oppfriskningsinstituttet ble opphevet er anke over fraværdommer i forliksrådet eneste mulighet til å angripe dommen. Gebyret er da 5 R som med endringen i R vil øke fra 4 300 kroner til 5 125 kroner. Namsfogden mener at anke over forliksrådets avgjørelser, og da særlig fraværdommer, nå vil bli uforholdsmessig kostbart.

Departementet kan ikke nå se at økningen i gebyret i tråd med konsumprisindeksen som sådan vil gjøre det uforholdsmessig kostbart å få prøvd saken. Gebyret som betales for domstolens behandling av tvistesaker er generelt lavt i forhold til kostnaden ved å levere tjenesten. Brukerne av forliksrådet er videre en uensartet gruppe som ikke uten videre kan betegnes som svakerestilt. Departementet vil likevel på bakgrunn av høringsinnspillet fra *Namsfogden i Bergen* vurdere nærmere om multiplikatoren av hensyn til svakerestilte grupper bør justeres for gebyret for overprøving av dom fra forliksrådet, jf. punkt 1, men foreslår ingen endring nå.

5.2.6 Partsgebyret ved jordskifte

Rettsgebyret for jordskiftesaker er tredelt. Etter dagens jordskiftelov § 74 første ledd skal det for jordskiftesak, grensegangssak og rettsutgreiings-sak som behandles ved jordskifterett betales 5 R i inngangsgebyr og 1,8 R per part (partsgebyr). Ved grensemerking skal det betales 2 R per påbegynt 0,5 km (grenselengdegebyr). I saker etter lovens § 2 første ledd bokstavene h og i er partsgebyret 5 R per part. Når den nye jordskifteloven 2013 trer i kraft 1. januar 2016 blir partsgebyret hevet til 2 R.

Vestoppland og Sør-Gudbrandsdal jordskifterett, Nord-Gudbrandsdal jordskifterett og Nord-Østerdalen jordskifterett mener i sine høringsvar at når rettsgebyret heves må det følges opp med en vesentlig reduksjon av partsgebyret i jordskifteloven § 74. Disse jordskifterettene viser til at den samlede virkningen av gebyrøkninger for brukere av jordskifteretten, herunder partsgebyret, ellers trolig vil bli så stor at brukerne vil vegre seg for å reise sak. Det vil også føre til at jordskifterettene kan komme til å utvikle seg i retning av en særdomstol for tvistesaker om fast eiendom for ressurssterke parter, med redusert tilgang på de sakene som tradisjonelt har blitt sett på som de samfunnsnyttige jordskiftesakene, herunder tradi-

sjonelle jordskiftesaker, bruksordninger og rettsutredninger.

Departementet bemerker at etter Domstoladministrasjonens beregninger er inntektene i jordskifterettene betydelig lavere enn kostnadene. Opplysningene fra Domstoladministrasjonen viser dessuten at det gjennomsnittlige totale gebyret for partene i jordskifterettene i 2013 var på om lag 1 700 kroner. Det lave gebyret har sammenheng med at det ofte er mange parter i sakene som går for jordskifterettene, og at dette reduserer gebyrbelastningen per part.

Videre kan departementet heller ikke se at sakstypene som behandles av jordskifterettene er av en slik karakter at en økning av gebyrene har spesielt stor betydning for partene. Sakene som behandles i jordskifterettene gjelder rettighetsforhold og bruk av fast eiendom. Det saken gjelder kan i mange tilfeller ha betydelig økonomisk verdi for parten, slik at størrelsen på rettsgebyret kan ha lite å si for om saken reises eller ikke.

Departementet foreslår på denne bakgrunn ikke endringer i multiplikatoren for partsgebyret.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementets kartlegging viser at gebyrer som var knyttet til R i 2013 genererte inntekter på totalt om lag 1,4 mrd. kroner. Det anslås på bakgrunn av dette at en økning på 19,2 pst. vil gi i overkant av 200 mill. kroner i økte inntekter til staten i 2016. De foreslåtte reduksjonene av multiplikatorene for dødsboskifte, utleggsbegjæring og mortifikasjon er hensyntatt i beregningen. De ovenfor omtalte overprisede gebyrene i punkt 1 anslås å utgjøre en mindre andel av merinntektene på 200 mill. kroner.

7 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 1 annet ledd annet punktum

Endringen innebærer at rettsgebyret R økes fra 860 kroner til 1 025 kroner, jf. punkt 3.

Til § 9 første punktum

Endringen innebærer at gebyret for mortifikasjonssaker reduseres fra 5 R til 0,8 R, jf. punkt 4.1.

Til § 14 første ledd første punktum

Endringen innebærer at gebyret for utleggsbegjæring reduseres fra 1,85 R til 1,7 R, jf. punkt 4.3.

Til § 16 nr. 1

Endringen innebærer at gebyret for behandling av dødsbo reduseres fra 25 R til 18 R, jf. punkt 4.2. Dersom det er oppnevnt bobestyrer etter skifte-
loven § 91 første ledd, blir gebyret 9 R, såfremt oppnevningen ikke er blitt tilbakekalt etter skifte-
loven § 91e, jf. rettsgebyrloven § 18 tredje ledd. Gebyret for felleseiebo og konkursbo i samme

bestemmelse vil fortsatt være 25 R og 12,5 R etter bestemmelsen i rettsgebyrloven § 18 tredje ledd.

Til ikrafttredelsesbestemmelsen:

Det foreslås at endringene i rettsgebyrloven trer i kraft 1. januar 2016.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i rettsgebyrloven (justering av gebyrer).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i rettsgebyrloven (justering av gebyrer) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i rettsgebyrloven (justering av gebyrer)

I

I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr gjøres følgende endringer:

§ 1 annet ledd annet punktum skal lyde:
Dette utgjør kr 1 025.

§ 9 første punktum skal lyde:
For behandling av mortifikasjonssak betales 0,8 ganger rettsgebyret.

§ 14 første ledd første punktum skal lyde:
For begjæring om utlegg betales 1,7 ganger rettsgebyret.

§ 16 nr. 1 skal lyde:

For felleseiebo og konkursbo som åpnes av tingretten betales 25 ganger rettsgebyret, eventuelt gebyr etter § 18 tredje ledd. For dødsbo som åpnes av tingretten betales 18 ganger rettsgebyret, eventuelt gebyr etter § 18 tredje ledd.

II

Loven gjelder fra 1. januar 2016.
